MALTA SALVAT LIL PAWLU PAWLU JSALVA LIL MALTA

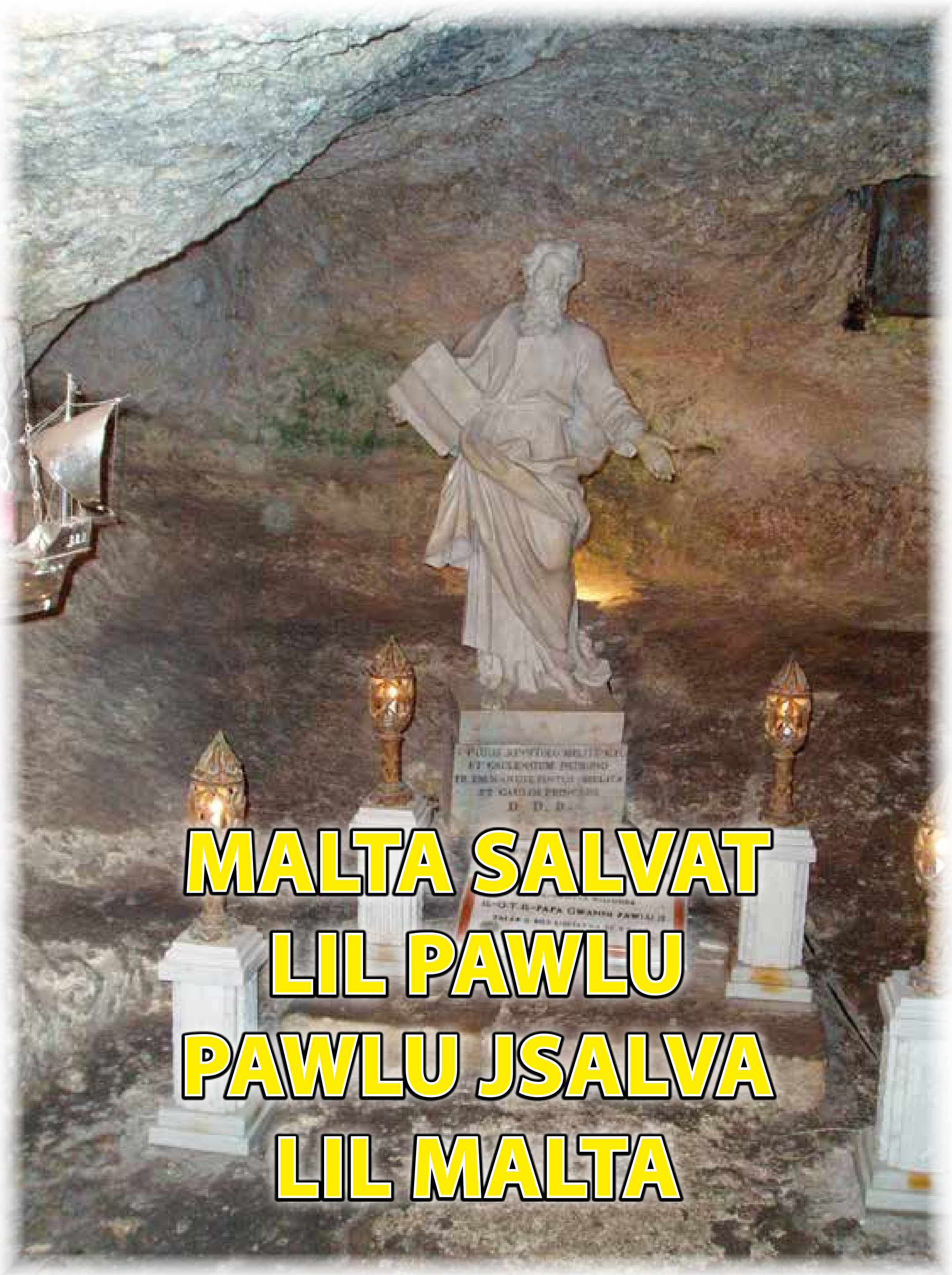

Fr Charles Buttigieg

"Xħin konna meħlusin, għarafna li l-gżira kien jisimha Malta."

(Atti 28:1)

Mill-Palestina għal Ruma

Żgur li waħda mill-isbaħ paġni li nsibu fl-Iskrittura Mqaddsa għalina l-Maltin u l-Għawdxin, huma l-kapitli 27 u 28 tal-Atti tal-Appostli fejn naraw ir-rakkont tal-vjaġġ ta' San Pawl lejn Ruma biex jappella għand Ċesari. Hawnhekk l-awtur sagru San Luqa, preżenti huwa nnifsu ma' San Pawl, idaħħalna f'din l-esperjenza ta' dan il-vjaġġ, liema vjaġġ isib il-kenn tiegħu fin-nawfraġju hawn f'Malta. Esperjenza li ddaħħal li qarrej fil-vjaġġ ta' din in-navigazzjoni, imma fuq kollox lilna bħala Maltin meta jsemmi l-isem ta' 'Malta' fl-Atti 28:1. Hekk jiktbilna l-biblista J.S. Howson fit-Tieni Volum tad-Dizzjunarju Bibbliku li kien ippubblikat ġewwa Londra fl-1863 f'paġna 315: *"Malta has an illustrious place in Scripture, as the scene of the shipwreck of St. Paul which is described in such minute detail in the Acts of the Apostles."*

Ir-'Raba' Vjaġġ Missjunarju'

Ma nkunux qegħdin niżbaljaw jekk mat-tliet vjaġġi missjunarji ta' San Pawl li huwa għamel qabel is-sena 58 W.K., inżidu dan il-vjaġġ li għamel Pawlu mill-Palestina għal Ruma bħala priġunier, imma li l-Providenza ta' Alla riedet ukoll li dan il-vjaġġ jieħu xejra missjunarja meta wara n-nawfraġju ta' San Pawl f'Malta, naraw il-predikazzjoni tiegħu fit-tliet xhur li huwa għamel fil-gżejjer tagħna. Ta' min jgħid li San Pawl wera din ix-xewqa li jmur Ruma kif naraw f'Atti 19:21.

Liema vjaġġ bil-baħar huwa rrakkontat b'mod dettaljat ħafna mill-għaref San Luqa, awtur tat-tielet Evanġelju ukoll. Fiż-żewġ kapitli msemmija, jiġifieri dawk 27 u 28 tal-Atti, insibu xejn inqas minn 18-il kelma griega marbuta man-navigazzjoni fosthom: *anago*, *pleo*, *ekpipto*, *periaireo*, *nautes*, *paralegomai*, *hypopleo*, *chalasantes* u *skeuos*. Il-valur ta' dan ir-rakkont jara l-qofol tiegħu ukoll għaliex wieħed mill-protagonisti huwa l-awtur nnifsu. San Luqa għalhekk, imnebbaħ mill-Ispirtu s-Santu, f'dan ir-rakkont jilbes il-libsa ta' ġurnalista per eċċellenza. Infatti dawn il-kapitli jagħmlu parti mill-'*we sections/narratives*' jew is-'sezzjonijiet - aħna', li jirriflettu x-xhieda awtentika okulari ta' Luqa, li dejjem jikteb b'mod eżatt u bi kliem tassew meqjus. Fil-fatt f'Atti 27:1-28:16 insibu din ir-raba '*we section*' tal-Atti (l-oħrajn huma 16:10-17; 20:5-16 u 21:1-18 u kollha għandhom x'jaqsmu mal-vjaġġ bil-baħar: Filippi, Miletus, Ġerusalemm u Ruma).

Il-vjaġġ lejn Ruma kellu jieħu lil San Pawl biex jappella għand Ċesari wara li kien arrestat taħt Felix u miżmum għal sentejn fil-ħabs ta' Ċesarija Marittima li kienet port mibni minn Erodi l-Kbir. Fuq il-ġifen huwa jkun flimkien ma' priġunieri oħra li kienu kollha taħt il-kustodja taċ-ċenturjun Ruman Ġulju li kien jappartjeni għat-truppi Rumani tal-kumpanija ta' Awgustu. Kien hemm Luqa, Trofimu, u Aristarku Maċedoni minn Tessalonika (ara Atti 19:29 u 27:2). Fil-bidu telqu ma'

ġifen li kien mill-port ta' Adramitti (Adramyttium) fil-Misja, fuq il-kosta Eġeja, qrib Troja u Troas (illum Karatash). Il-ġifen kien sejjer lejn il-portijiet tal-Asja Minuri tal-lum, fejn kien dejjem jgħabbi u jħott il-merkanzija. In-navigazzjonijiet dejjem kienu jgħaddu qrib il-portijiet u dan għal ħafna raġunijiet, fuq kollox minħabba l-maltemp. Ta' min isemmi hawnhekk li t-temp favorevoli għan-navigazzjoni kien bejn April u Settembru, l-iktar l-iktar sa Ottubru. Fix-xitwa, minn Novembru sal-bidu ta' Marzu, il-baħar kienu jgħidu li kien 'magħluq' għat-tbaħħir. Dan jgħidulna ukoll Vegetius fil-ktieb tiegħu 'De re militari'.

Aktarx telqu minn Ċesarija Marittima fil-Palestina. Dan kien l-ikbar port tal-imperu Ruman mibni minn Erodi għal Ċesari u li kien ġie inawgurat fis-sena 10 Q.K., illum jinsab mgħarraq fil-baħar. Il-jum ta' wara għaddew minn Sidon tal-Feniċja (illum Saida, fil-Libanu), fejn f'din l-ewwel tappa, iċ-ċenturjun Ġulju ppermetta lil Pawlu jinżel mill-ġifen u jżur xi ħbieb, li daru bih. Iċ-ċenturjun hawnhekk applika l-liġi tal-*custodia militaris* li kienet tippermetti li wieħed ħabsi jżur lil ħbiebu akkumpanjat minn suldat. Telqu mbagħad minn Sidon u qabdu jbaħħru lejn it-tramuntana, taħt ir-riħ ta' Ċipru,

imma billi r-riħ ma kienx favorevoli għaddew minn wara Ċipru u qasmu l-baħar taċ-Ċiliċja u Pamfilja, u wara ħmistax-il ġurnata waslu fil-port regulari għat-trasport tal-qamħ ta' Mira fil-Liċja, fin-nofsinhar tal-Asja Minuri (illum Andraki, fejn San Nikola kien Isqof fir-4 seklu W.K.). Hawnhekk niżlu minn dan il-ġifen li kien sejjer lejn Adramitti u telgħu fuq ġifen ieħor li kien ġej minn Lixandra (fid-delta tan-Nil fl-Eġittu) probabbilment b'tagħbija qamħ għall-Italja (ara Atti 27:6). Din kienet is-sistema tan-navigazzjoni fil-vjaġġi twal bil-baħar, fejn kienu jibdlu l-ġifen u jitilgħu fuq ieħor, dejjem fuq dak li kien se jwassalhom l-iktar qrib tal-post tad-destinazzjoni.

Huma baqgħu jivjaġġaw għal diversi jiem u dan għaliex forsi ma kellhomx ir-riħ favorihom għax suppost f'ġurnata waħda kellhom jaslu fi Knido, peninsula ta' Karia, bejn Kos u Rodi. Minħabba li dejjem kellhom riħ ma tantx favorevoli, huma salpaw lejn in-nofsinhar lejn il-gżira ta' Kreta (minn fejn oriġinaw il-Filistej u fejn Titu kien ragħaj), lejn in-naħa ta' Salmone f'ilvant tal-gżira (illum *Capo Sideros*) u għaddew 'l isfel lejn *Buona Porti* jew Portijiet is-Sbieħ (illum *Kali Limenes*) fejn kien hemm il-belt ta' Lasaja.

Tempesta Qalila

Billi kienet għaddiet il-festa tal-Espjazzjoni jew Jum il-Maħfra (il-*Yom Kippur*), li tiġi bejn Settembru u Ottubru (fis-sena 60 W.K. il-festa ħabtet fl-24 ta' Ottubru), dan il-vjaġġ lejn Ruma beda jsir perikoluż ħafna. Pawlu saħaq li jibqgħu għall-kenn fi Kreta minħabba l-qilla tat-temp

xitwi u għaliex il-vjaġġ kien ta' periklu kbir, kemm għalihom kif ukoll għat-tagħbija tal-qamħ li kien qed iġorr fuqu l-ġifen lejn Ruma: "Irġiel, qiegħed nara li s-safra se tkun ta' ħsara u telf kbir, mhux biss għat-tagħbija u l-ġifen, imma għal ħajjitna wkoll." (Atti 27:10).

Iżda Pawlu hawnhekk ma ngħatax widen għaliex iċ-ċenturjun, il-kaptan u sid il-ġifen ħadu r-riskju li jsalpaw lejn il-port iktar kenni ta' Feniks (illum *Phineka*) fi Kreta stess (Atti 27:12). Irridu niftakru hawnhekk, li l-qamħ mill-Eġittu kien ta' utilità kbira għal belt bħal Ruma li kienet nieqsa ħafna minn dan l-element mill-iktar essenzjali għall-ikel. Żgur mela li l-konsenja tat-tagħbija tal-qamħ kellha fattur importanti hawnhekk.

Tant hu minnu dan, li dawk il-baħħara li kienu jbaħħru fix-xitwa bil-qamħ kienu jitħallsu tajjeb ħafna mill-imperatur ta' Ruma.

Hekk kif salpaw, beda jonfoħ ir-riħ xlokk li beda jmexxihom ġol-majjistral kif xtaqu, u għalhekk baqgħu qrib il-kenn ta' Kreta. Pero` qam riħ qawwi ta' forza tremenda (bil-Grieg: *tuphonikos*) mill-grigal (bil-malti: riħ mill-Greċja; bil-Grieg, fil-manuskritti l-iktar awtentiċi: *eurakulon*; bil-Latin: *euraquilo*) u kellhom iħallu l-ġifen imur mar-riħ li beda jbegħedhom dejjem iżjed minn Kreta: "Imma f'daqqa waħda qam riefnu qawwi, igħidulu grigal, u beda jonfoħ min-naħa tal-gżira." (Atti 27:14) Wieħed jista' jimmaġina ukoll f'din it-tempesta l-kurrenti qliel tal-baħar bejn Sqallija u l-Afrika ta' Fuq.

L-identifikazzjoni ta' dan ir-riħ hija importanti ħafna u għalhekk kien impossibbli għall-ġifen li jmur fil-port kenni ta' Feniks, għax ir-riħ kien qed jimbotta l-ġifen fid-direzzjoni opposta, jiġifieri 'l isfel u 'l bogħod minn Kreta u mhux lejha; infatti għaddew taħt ir-riħ tal-gżejra ta' Kawda, illum jisimha Gaudos. Dan ir-riħ mela, kien qiegħed jimbotta l-ġifen lejn it-Tuniżija jew il-Libja u għalhekk ukoll lejn il-gżejjer Maltin u żgur mhux lejn il-Greċja jew lejn id-Dalmazja jew lejn l-Italja. Fil-fatt kellhom biża' kbir li jaħbtu fuq is-Sirti (bil-Grieg: *surtis*), dik il-medda ta' bajja ramlija fil-golf ta' Sidra, li titfgħek fuq id-deżert niexef, ta' sħana

tremenda u ta' mewt żgura fuq il-kosta ramlija tal-Libja, fejn il-kundizzjonijiet għall-għajxien huma impossibbli. Biża' li tant jiżdied meta f'xi żoni ta' din il-kosta, minħabba li r-ramel ikun tant maħlul minħabba l-ilma tal-baħar, li l-bniedem meta jsib ruħu fih ma jkunx jista' jimxi għax jibda jegħreq fih. Għalhekk dawn kienu xtut li kienu jnisslu biża' kbir fost il-baħħara kollha.

In-Nawfraġju f'Malta

L-għada ta' din it-tempesta li qamet, bdew jarmu t-tagħbija fil-baħar u dan ifisser li l-ġifen kien qed jimtela bl-ilma tal-ħalel tal-baħar. Fit-tielet jum bdew jarmu wkoll parti mit-tagħmir tal-ġifen bħall-ħbula u mqadef biex dejjem inaqqsu mill-piż tal-bastiment. Għal diversi ġranet ma dehritx ix-xemx u lanqas il-kwiekeb bil-lejl, u għalhekk kienu mingħajr ebda direzzjoni kemm għal matul il-jum kif ukoll għal matul il-lejl. Wara li għal diversi ġranet ma kielu xejn, Pawlu jqum u jgħidilhom li kien aħjar li kieku semgħu minnu u baqgħu fi Kreta. Huma kienu raw tassew il-mewt diversi drabi f'din it-tempesta li kienet dejjem tiħrax: "u ma kien baqgħalna l-ebda tama li neħilsu" (Atti 27:20). Iżda Pawlu iqawwilhom qalbhom u jgħidilhom li kienu se jsalvaw kollha, waqt li l-ġifen biss kellu jintilef, għax kellu dehra mill-anġlu tal-Mulej li kien 'jeħtieġ' (bil-Grieg: *dei*) jaħbtu ma' gżira (ara Atti 27:26). Meta wasal l-erbatax il-lejl minn meta kienu mitlufin fil-baħar tal-Adrija, kif isejjaħlu ukoll il-kittieb antik Tolomew, (il-baħar ta' bejn il-Greċja, Sqallija u l-Afrika, illum il-baħar Jonju u l-Mediterran ċentrali, u mhux l-Adrijatiku tal-lum bejn l-Italja u l-ex-Jugoslavja li kien jissejjaħ Sinus Adriaticum). Għal nofs il-lejl il-baħħara kellhom l-impressjoni li kienu qrib l-art. Tefgħu l-ankri u sabu għoxrin qama (37 metru) u ftit wara ħmistax il-qama (27 metru). Il-qies u l-fond tal-qama tal-baħar hija metru u 85cm. Dawn l-indikazzjonijiet kienu qegħdin juru li kienu resqin lejn xi blat jew lejn l-art. Billi kien bil-lejl tefgħu erba' ankri mill-poppa sabiex jistennew biex jaraw fejn kienu qegħdin x'ħin jisbaħ.

Issa meta naraw li d-distanza minn fejn telqu minn Kreta għal Malta hija ta' 960 km, wieħed jista' jikkalkula li f'dik il-konfużjoni ta' riħ u maltemp u l-ġifen mitluq għar-riħu, kienu mexjin madwar 3 km fis-siegħa u għalhekk iż-żmien ta' erbatax-il ġurnata jqarreb lejn id-destinazzjoni ta' Malta. Ġeneralment f'kundizzjonijiet favorevoli ġifen kien jagħmel 1000 mil f'disa' ġranet. Waqt li kienu qegħdin jistennew li jisbaħ Pawlu kompla jagħmlilhom il-qalb u ħajjarhom biex jieklu xi ħaġa. Għalhekk: "qabad il-ħobż, radd il-ħajr lil Alla (bil-Grieg: *eucharistesen*, l-istess kelma għall-Ewkaristija) quddiem kulħadd, qasam u beda jiekol" (Atti 27:35).

Iżda x'ħin sebaħ lemħu bajja li kellha xatt fiha, imma sakemm waslu, inkaljaw fuq sikka bejn żewġ ibħra (bil-Grieg: *topos*

dithalassos) billi kienet qed tifred il-baħar (ara Atti 27:41). Billi l-ġifen beda jitkisser l-għassiesa tal-ħabsin riedu joqltu lill-priġunieri kollha. Iżda ċ-ċenturjun ma riedx dan għax ried isalva lil Pawlu. Allavolja suldat jew għassies, jekk jaħrablu priġunier kien jeħel huwa nnifsu l-piena li kien ħaqqu l-priġunier tiegħu. Għalhekk huwa ta l-ordni biex il-priġunieri jinħelsu u jitħallew jersqu l-art bil-għawm jew jaqbdu ma' xi biċċa għuda tal-ġifen: "U hekk kulħadd wasal l-art qawwi u sħiħ" (Atti 27:44). X'ħin telgħu l-art sabu li l-gżira kien jisimha Malta (li tfisser 'post ta' kenn', bil-Grieg '*Melite*') u li n-nies kienu barbari (bil-Grieg: *barbaroi*), jiġifieri la kienu jitkellmu bil-Grieg u lanqas bil-Latin imma b'xi lingwa barranija, lingwa semitika u punika li tqarreb lejn l-aramajk li bih kien jitkellem żgur Pawlu (ara Atti 28:2). In-Nawfraġju seħħ ħdejn il-gżejjer ta' San Pawl, proprju fil-grigal ta' Malta.

Pawlu f'Malta

San Luqa jirrakkonta b'mod partikulari kif il-Maltin laqgħu lil dawn in-nawfragi u li urew ospitalità liema bħalha. "In-nies tagħha ġiebu ruħhom magħna bi ħlewwa liema bħalha", dan hu ċ-ċertifikat mill-isbaħ li jikteb San Luqa dwar il-Maltin. Imbagħad naraw il-miraklu li seħħ fuq San Pawl fejn il-velenu tal-lifgħa ma jagħmillu ebda deni u li kien hawnhekk li l-Maltin bdew jgħidu li kien alla. Minn 'rimi, abort' Pawlu hawn Malta jsir 'alla' (ara Atti 28:6). Mill-alla mara Griega 'Dike' (Ġustizzja) il-poplu beda jemmen f'Alla l-veru. Wara li Publiju (*Poplios* bil-Grieg), il-kap tal-gżira, laqagħhom għandu kollha għal tlett ijiem fir-residenza tiegħu, San Pawl dam tliet xhur hawn f'Malta f'ħidma ta' predikazzjoni u ta' fejqan fosthom, il-fejqan ta' missier Publiju (ara Atti 28:8-9). Dan Publiju kien il-Prokuratur tal-gżira (bil-Grieg: *Protos Melitaion* jew bil-Latin: *Melitensium Primus Omnium,* jew *il-Prim Ċittadin*), għaliex Malta kienet Provinċja Imperjali u mhux waħda Senatorjali bħalma kienet Sqallija, kif kienu jixhdu l-muniti u l-iskrizzjonijiet bil-Grieg u bil-Latin ta' dak iż-żmien. Publiju huwa msemmi fil-Martiroloġju Ruman li jgħid li kkonverta għall-kristjaneżmu permezz ta' San Pawl u li Pawlu, qabel ma telaq mill-gżira, ikkonsagrah isqof. Kellu dak in-nhar madwar 27 sena u dam bħala ragħaj ta' Malta għal 30 sena. It-tradizzjoni turi li dan Publiju laħaq it-tieni Isqof ta' Ateni wara l-isqof Dijonisju fis-sena 90 u miet martri fis-sena 112 A.D. fl-arena tal-iljuni taħt il-ħakma tal-Imperatur Adrijanu, (il-festa liturġika tiegħu taħbat fit-22 ta' Jannar).

Wara li Malta salvat lil Pawlu, issa l-Appostlu tal-Ġnus ried isalvaha billi jagħtiha l-aħbar tas-salvazzjoni tal-Evanġelju ta' Kristu Rxoxt. Wara li għadda ż-żmien tax-xitwa u t-temp sar favorevoli għall-vjaġġ, huma telgħu fuq ġifen tal-qamħ minn Lixandra bix-xbiha ta' Dijoskuri, (li jfisser 'tfal ta' Zeus u Leda',

fil-fatt it-tewmin Kastru e Polluci li kienu l-allat protetturi tal-baħħara u marbutin mal-kostellazzjoni Gemini), mgħobbi b'dak kollu li kienu jeħtieġu mill-Maltin u telqu lejn Sqallija, lejn Sirakuża fejn dam tlett ijiem u mbagħad kompla l-vjaġġ lejn Ruma (ara Atti 28:11-13).

Kontroversja bla bażi

Matul is-snin inqalgħu xi ideat strambi u żbaljati, li n-nawfraġju ta' San Pawl f'dan il-vjaġġ lejn Ruma ma seħħx f'Malta imma fuq xi gżira oħra, jew fuq il-gżira fil-baħar Adrijatiku bl-isem ta' *Mljet* jew *Meleda* (Maleozeate) fid-Dalmazja, eżattament fil-Kroazja tal-lum qrib Dubrovnik, bi dritt Pescara fin-naħa l-oħra tal-Italja, jew inkella fil-gżira ta' Ċefalonja fil-Greċja. Mytilene ta' Lesbos qrib Troas u Militos (*Miletus*), it-tnejn fil-punent tat-Turkija, Melitene fl-Armenja u Mileto f'Kalabrija, għalkemm ssemmew xi darba, qatt ma kienu fil-qalba tal-kontroversja. F'din il-kontroversja ssemmew ukoll postijiet bħal Milicena, Mitilina, Manta, Gaulometin u Mauta.

Bħalma qegħdin naraw, dawk li ma jaqblux man-nawfraġju f'Malta lanqas ma jaqblu bejniethom, għaliex xi wħud isostnu li n-nawfraġju seħħ fi Mljet fid-Dalmazja u xi wħud, fosthom xi Griegi Ortodossi, f'Ċefalonja. Din

il-kontroversja bla bażi kellha l-bidu tagħha fis-seklu 10 W.K., mill-Imperatur Biżantin Kostantinu VII *Prophyrogenitus* ta' Kostantinopli fix-xogħol tiegħu '*De Administrando Imperio*'. Hemm min jgħid però li dan l-Imperatur Biżantin u għalhekk nisrani ħareġ b'din l-idea għaliex meta kien qed jikteb Malta kienet taħt l-Għarab jiġifieri taħt il-Misilmin u għalhekk ma riedx jorbot in-nawfraġju ta' San Pawl mal-Misilmin. Din l-idea kienet ukoll sostnuta mill-Isqof ta' Dulcigno fl-ex-Jugoslavja Martino Segono u mill-Benedittin Don Ignazio Giorgi minn Ragusa, Abbati tal-Monasteru Benedettin f'Veliko Jezero f'Meleda fl-1730 li kiteb li San Pawl sofra l-għarqa fil-baħar msejjaħ id-daħla Venezjana; lil Thomas Watkins fl-1792; lil John Madox fl-1834, J.M. Neale fl-1860 u D.V. Palunco fl-1910. Anke O.F.A. Meinardus fl-1834, mexa fuq l-Imperatur Biżantin Kostantinu. Riċentement tfaċċaw il-Ġermaniżi H. Warnecke tal-Università ta' Bremen fl-1987 fl-istudji Stuttgarter Bibelstudien u T. Schirrmacher fl-1992 bit-teorija li n-nawfraġju sar

f'Ċefalonja (jew Kefallinia) fil-Greċja li tinsab bi dritt il-Kalabrija u għalhekk 'il fuq minn Sqallija. Din Ċefalonja hija ferm iktar muntanjuża minn Malta u għalhekk setgħet tingħaraf mal-ewwel mill-baħħara tal-ġifen ta' Pawlu: *"X'ħin sebaħ, l-art ma għarfuhiex." (Atti 27:39).*

Lil dawn ngħidulhom ukoll, li San Luqa jgħid li n-nies ta' Malta kienu '*barbaroi*'. Żgur li f'dawn il-gżejjer qrib il-Greċja, bħal Ċefalonja u Mljet, in-nies tagħhom kienu jitkellmu bil-Grieg u ta' nisel Grieg. Mela ma setgħux kienu '*barbaroi*' bħalma kiteb San Luqa. Għandna wkoll l-indikazzjoni tar-riħ, il-Grigal fit-tempesta u għalhekk il-ġifen ma seta' qatt jinkalja fuq dawn il-gżejjer, għax ir-riħ kien ta' direzzjoni opposta. Tant hu minnu dan, li l-baħrin beżgħu li jaħbtu fuq is-Sirti fuq il-kosta tal-Afrika ta' Fuq (illum il-Libja) u mhux mal-kosta tal-Greċja jew tad-Dalmazja. U kieku n-nawfraġju seħħ f'dawk il-gżejjer, kellu għalfejn il-ġifen ta' Lixandra, tliet xhur wara, jinżel 'l isfel lejn Sqallija, lejn Sirakuża u mbagħad jerġa' jitlaq 'il fuq lejn Ruma? U nistgħu nkomplu nsibu iktar argumenti li jwaqqgħu għal kollox dawn l-ideat u teoriji żbaljati marbuta man-nawfraġju f'Malta. San Ġwann Griżostmu fir-raba' seklu jitkellem ċar dwar il-Maltin fl-Omelija 54 dwar l-Atti. Saħansitra l-ktieb apokrafu tal-Atti ta' Pietru u Pawlu tas-sitt seklu jitkellem b'mod ċar minn Malta. Aktarx li Malta hija parti li baqgħet fil-wiċċ flimkien ma' Sardinja, Pantellerija (bil-Malti: Qawsra, qabel: Cossyra) u l-gżejjer Pelaġji (Lampedusa, Linosa u Lampione) mill-gżira Atlantika fil-Mediterran li jsemmi Platun u li din għerqet wara kastastrofi kbira. Fil-qedem kien hemm gżejjer oħra qrib Malta bħal Aetusa, Cercinna, Glauconis u Graham's Island jew Ferdinandea li hija vulkan 8 metri taħt il-baħar u kienet telgħet 64 metru 'il fuq u reġgħet niżlet fl-1831.

Kienu bosta dawk il-kittieba Maltin u barranin li ċaħdu dawn it-teoriji żbaljata. Infatti dawn it-teoriji żbaljati kienu miċħuda bil-qawwa kollha mill-Konti Antonio Ciantar f'żewġ opri tiegħu fl-1738 u fl-1763, kif ukoll minn F. Agius de Soldanis fl-1758, J. Smith fl-1856, riċentament J. Wehnert, Professur tal-Iskrittura fl-Università ta' Tubinga, Gilchrist li fl-1996 kiteb: "*The shipwreck narrative is not a literary invention: the shipwreck is a matter of fact.*" u diversi biblisti u storiċi oħra, kemm Maltin kif ukoll barranin, fosthom Mons. L. Sciberras fl-aħħar ktieb tiegħu.

Dan huwa proprju l-iskop tiegħi f'dan l-istudju, ħalli nneħħu kull dubju u nwarrbu għal kollox dawn l-ideat żbaljati dwar in-nawfraġju ta' San Pawl fuq gżiritna fil-vjaġġ lejn Ruma. Dan se nkompli nagħmlu billi nħarsu lejn l-Iskrittura Mqaddsa, it-Tradizzjoni f'Malta, u lejn il-Maġisteru u t-Tagħlim tal-Knisja, tliet għejun fundamentali għall-verità sħiħa. Lil dawk li qalgħu dawn il-kontoversji ngħidulhom ukoll, li m'aħniex qegħdin niċħdu l-presenża ta' Pawlu jew it-tradizzjoni ta' Pawlu f'dawn il-gżejjer tagħhom, għaliex żgur San Pawl seta' żar dawn l-inħawi, speċjalment fil-vjaġġi missjunarji li għamel qabel is-sena 58 W.K. San Pawl seta' ukoll forsi xi darba waqt dan is-safar sab xi periklu ta' baħar kif jurina biċ-ċar huwa stess f'2 Kor 11:25-26 fejn jgħid li tliet darbiet huwa ra l-għarqa (din is-silta nkitbet qabel huwa ġie Malta): "*… Tliet darbiet rajt il-għarqa; għaddejt lejl u jum f'nofs il-baħar. Għamilt safar bla għadd; sibt ruħi f'perikli ta' xmajjar, perikli mill-ħallelin, perikli min-nies ta' ġensi, perikli mill-pagani, perikli fl-ibliet, perikli fid-deżert, perikli fil-baħar…*" Il-verità però hija waħda, li San Pawl fil-vjaġġ tiegħu bħala priġunier lejn Ruma sab il-kenn tiegħu fuq il-gżira tagħna ta' Malta għal tliet xhur u ta' dan għandna provi ċarissimi kif se naraw issa.

Il-Verità tal-Kelma ta' Alla

Inutli wieħed joqgħod jargumenta jew joħlom b'xi

idea, mingħajr ma jħares lejn l-għajn tal-verità fl-Iskrittura Mqaddsa. U għalhekk irridu mmorru għall-manuskritti l-iktar qodma li l-iktar li jersqu qrib lejn it-test oriġinali Grieg ta' San Luqa għall-Atti tal-Appostli. F'dan l-istudju, li l-biblisti jsejħulu studju ta' kritika testwali, insibu li l-kelma griega '*Melite*' fil-kodiċijiet unċjali l-iktar qodma, li huma l-Kodiċi *Vaticanus* tas-sena 300 W.K. (sigla B jew O3) li huwa l-eqdem fost il-kodiċijiet unċjali kollha, *Sinaiticus* tar-4 seklu W.K. (sigla S jew O1), *Alexandrinus* tas-seklu 5 (A jew O2), u *Ephraemi* tal-5 seklu. It-traduzzjoni Latina ta' San Ġirolmu, il-Vulgata ġġib ukoll l-istess isem għal Malta '*Melita*'. L-isem fil-Grieg ifisser jew 'l-art tal-għasel' jew 'qaliet' u bil-Feniċju tfisser 'kenn'. F'dawn il-manuskritti mill-iktar awtentiċi ma nsibux ismijiet oħra li jirreferru għal xi gżira oħra differenti minn Malta. Mela l-Kelma ta' Alla tgħid ċar u tond li n-nawfraġju seħħ fil-gżira ta' Malta u mhux fil-gżira ta' Ċefalonja jew dik ta' Mljet.

Il-Verità tat-Tradizzjoni

Irridu ukoll naraw il-valur awtentiku tat-tradizzjoni qawwija ta' San Pawl f'Malta marbuta man-nawfraġju u mas-soġġorn tiegħu hawn Malta. Għandna l-ewwel nett il-gżejjer jew aħjar il-gżira ta' San Pawl, qrib San Pawl il-Baħar, bħala l-post li huwa marbut fejn seħħ tradizzjonalment in-nawfraġju. Għandna l-knisja żgħira fil-bajja ta' San Pawl magħrufa bħala 'Tal-Ħġejjeġ' li tfakkar il-post fejn il-Maltin laqgħu lil San Pawl u qabbdu ħġejjeġ minħabba l-bard. Insemmu wkoll il-grotta ta' San Pawl fejn huwa għex matul iż-żmien tiegħu hawn Malta. Hemm ukoll il-katakombi ta' San Pawl. Dawn huma msemmija bħala l-għotja tal-Isqof Ylario lil Bochius de Bochio fl-1366. Marbuta mal-grotta kien hemm it-tradizzjoni tat-trab mediċinali (*terra di San Paolo*, imsejjaħ bil-Malti bħala 'il-grazzja ta' San Pawl) imsemmi fil-kitba '*Mundus Subterraneus*' tal-ġiżwita Athanasius Kircher fl-1637. Kien hemm ukoll trab mill-fossoli tas-snien tal-kelb il-baħar (*Carcharodon Megalodon*) magħruf bħala *Glossopetrae* jew *Lingue di San Paolo* jew *virtù della Pietra di San Paolo* li kien magħruf għall-effetti mediċinali tiegħu. Il-fossili

tas-snien kellhom forma ta' ilsien u għalhekk ġew imlaqqmin '*lingue*' ta' San Pawl. Insibu wkoll il-pjanta mediċinali msejħa l-ilsna ta' San Pawl. Insemmu wkoll Għajn Rażul, jiġifieri l-għajn tal-Appostlu fejn San Pawl kien ħareġ l-ilma minn ġol-blat biex jgħammed. Għandna l-post ta' San Pawl Milqi, fejn San Publiju flimkien man-nies laqa' lil San Pawl, fin-naħat ta' Burmarrad (isem li għandu rabta mal-mard) fejn għandna l-knisja magħrufa ta' San Pawl Milqi mibnija fl-1629 mill-Granmastru de Wignacourt, fuq fdalijiet fejn Publiju kellu l-Villa Rumana u fejn qagħdu Pawlu u sħabu għal tlett ijiem. Insibu wkoll il-knisja antika ta' 'San Pawl ta' Barra' fejn kien jippriedka San Pawl, u nsemmu tant postijiet oħra flimkien ma' diversi parroċċi u knejjes f'Malta u Għawdex marbuta ma' San Pawl.

Ma nistgħux ma nsemmux il-Katidral tal-Imdina li kien ġa ddedikat lil San Pawl fis-sena 1299 (ara arkivji tas-Saltna ta' Aragona f'Barcelona). Anke t-tradizzjoni rrakkontata minn Konrad ta' Quernfurth dwar il-*Uomini di San Paolo* tat-tnax-il seklu fejn dawn kienu meqjusin bħala vagabondi minn Malta taparsi jfejqu mill-ġdiem velenuż tas-sriep. Huma twaqqfu milli jkomplu jagħmlu dan fl-1485. Hemm ukoll it-tradizzjoni tat-trab imbierek minn San Pawl *terra siġillata melitensis* u mħallat bl-inbid bħala mediċina kontra l-velenu *controveleno*, hija msemmija mill-kjeriku Ġermaniż Ludolph ta' Suchen u minn Jean Quintinus d'Autun fl-1536 u t-tabib Żvizzeru Ġermaniż Paracelsus fl-1541. Mappa antika tal-Franċiż Johannes Quintinus Haedius stampata f'Lyon fl-1536 turi l-post ta' San Pawl il-Baħar bħala l-post tan-Nawfraġju. Insemmu wkoll l-arti, il-letteratura u l-mużika sagra li għandna fil-gżejjer b'rabta mal-qaddis. Mappa antika ta' Malta ta' S. Munster ippubblikata f'Basle fl-Iżvizzera fl-1598

issemmi b'mod ċar il-gżejjer ta' San Pawl. Agius de Soldanis jitkellem dwar it-tradizzjoni ta' San Pawl fil-gżira ta' Għawdex kemm fix-Xewkija fejn insteghmet il-predikazzjoni tal-appostlu u kemm f'Marsalforn fejn jingħad li ġie wkoll jipprietka San Pawl. Din hija tradizzjoni qawwija u antikissima, li bdiet proprju man-nawfraġju ta' San Pawl f'Malta, kważi elfejn sena ilu.

Il-Verità tat-Tagħlim tal-Knisja

Il-Missirijiet tal-Knisja, flimkien ma' ħafna studjużi tal-Iskrittura Mqaddsa matul is-sekli kollha fil-kummenti bibliċi tagħhom, dejjem tkellmu dwar Malta tagħna (*Melite Africana* jew *Sicula Melita*) f'dawn il-passi tal-Atti tal-Appostli. San Ġwann Krisostmu (359-407) fil-kummentarju tiegħu dwar din il-ġrajja tan-nawfraġju, fl-omelija numru 53, jgħid li l-Maltin aċċettaw l-Evanġelu ta' Kristu mxandar lilhom minn San Pawl. It-teologu Gallikan Paulus Orossius fir-raba' seklu fix-xogħol tiegħu *Descriptio Terrarum* jikteb ukoll dwar Malta. F'ittra datata d-19 ta' Marzu 416, ta' Decentius Isqof ta' Gubbio lill-Papa Innoċenzu I jitkellem dwar il-knisja fil-gżejjer ta' bejn Sqallija u l-Afrika. Fis-sena 544 W.K. meta l-Papa Vigilius qabbad lis-sud djaknu ta' Ruma, il-poeta Ligurjan Arator biex jikteb dwar l-Atti tal-Appostli dan il-poeta rrefera għal Malta fiċ-ċentru tal-Mediterran (ara *De Actibus Apostolorum*). Fl-erbatax-il seklu l-kjeriku Ġermaniż Ludolph ta' Suchen jitkellem mill-gżira ta' Malta. Il-papiet dejjem irrikonoxxew ukoll lil Malta bħala l-post tan-nawfraġju ta' San Pawl fil-vjaġġ tiegħu lejn Ruma fosthom il-Papa Benedittu XIV fit-18-il seklu. Meta l-Papa Ġwanni Pawlu II fis-sena 2001 għamel vjaġġ fuq il-passi ta' San Pawl, waħda mit-tappi ta' dan il-vjaġġ memorabbli kienet proprju Malta u bbeatifika lil Dun Ġorġ Preca, Adeodata Pisani u Nazju Falzon. Anke dan l-aħħar meta fl-Udjenza Ġenerali tas-27 ta' Awwissu 2008, il-Papa Benedittu XVI ta bijografija dwar San Pawl, fid-diskors tiegħu semma lil Malta tagħna.

Teoloġija Biblika

Jixraq li nagħlaq dan l-istudju tiegħi dwar in-Nawfraġju ta' San Pawl f'Malta b'xi riflessjonijiet ta' teoloġija biblika. L-ewwel nett, ir-radd il-ħajr fuq il-ħobż li jagħmel San Pawl fuq ix-xtut ta' Malta f'Atti 27:20 kien mument ta' kuraġġ, tama kbira u ta' salvazzjoni. Il-ġesti li jwettaq San Pawl f'din l-ikla tat-tama fl-erbatax-il jum, għandhom xebh kbir mal-ġesti ta' Kristu fil-miraklu tat-tkattir tal-ħobż f'Luqa 9:16, fl-Aħħar Ċena f'Lq 22:19 u fl-episodju tad-dixxipli ta' Emmaws f'24:30, fejn Luqa juża f'dawn is-siltiet l-istess terminoloġija Griega għal dawn il-ġesti Ewkaristiċi. Il-mument ta' radd il-ħajr li għamel San Pawl fuq il-ġifen kien mument ta' karattru qawwi Ewkaristiku, għaliex l-Ewkaristija hija verament l-ikel tat-tama għas-salvazzjoni tagħna.

Il-mitejn u sitta u sebgħin persuna fuq il-ġifen, li kienu l-parti l-kbira priġunieri, flimkien mal-baħħara u s-suldati u l-għassiesa, jirrappreżentaw li s-salvazzjoni hija miftuħa għal kulħadd. L-insara u l-pagani huma fl-istess ġifen, fejn narawhom jaslu l-art qawwijin u sħaħ, uħud permezz ta' biċċa għuda mill-ġifen. U din hija l-missjoni proprja tal-'ġifen' tal-Knisja ta' Kristu fil-'baħar' tal-ħidma fil-familja tagħha, fil-ħidma ekumenika u fost reliġjonijiet oħra, li tħabbar is-salvazzjoni (bil-Grieg: *soteria*) lil kulħadd u tħalli lil kulħadd 'jaqbad u jiggranfa mal-għuda tal-ġifen tagħha'. Għaliex Alla jrid lil kulħadd isalva: "li jrid li l-bnedmin kollha li jsalvaw u jaslu biex jagħrfu l-verità. Għax wieħed hu Alla, u wieħed hu l-medjatur bejn Alla u l-bniedem, Kristu Ġesù, li ta lilu nnifsu bħala mezz tal-fidwa għal kulħadd; u x-xhieda ta' dan ingħatat f'waqtha" (1 Tim 2:4-6). Fil-fatt l-istorja li jikteb San Luqa hija l-istorja tas-salvazzjoni bl-użu tal-verb Grieg *sozein*.

Il-lifgħa bil-velenu tagħha meqruda fin-nar turi r-rebħa tal-verità ta' Alla fuq il-ħażen u l-konverżjoni mid-dnub għal ħajja tassew: "Fejn hi, ja mewt, ir-rebħa tiegħek? Fejn hi, ja mewt in-niggieża tiegħek? In-niggieża tal-mewt hi d-dnub, u l-qawwa tad-dnub hi l-liġi. Niżżu ħajr lil Alla li tana r-rebħa permezz ta' Sidna Ġesù Kristu." (1 Kor 15:55-57). Nimmaġina li San Pawl meta ħass it-tingiża tal-lifgħa, ġab quddiem għajnejh dan il-kliem li huwa kien kiteb lill-Korintin sabiex jurihom ir-rebħa ta' Kristu fuq il-mewt.

Nagħlaq b'silta mill-poeżija tal-poeta Nazzjonali Dun Karm Psaila: "Malta u Pawlu min jifridhom? Ħadd, jixhduh iż-żmenijiet, l-ebda qawwa ma taf tħollu, Dak li ntrabat fis-smewwiet." Jalla ma nħallu xejn jifridna mill-Evanġelju ta' Kristu li ġabilna Pawlu. Ħalli dik il-gżira ta' Malta msemmija fl-Atti tal-Appostli, li fis-sena 60 W.K. salvat li Pawlu u lil sħabu, tkompli tgħożż il-fidi Kattolika u t-tagħlim li ġabilha San Pawl, ħalli ssalva ruħha tassew minn kull periklu u minn kull hemm.

Bibljografija

Acworth, A., "Where was St. Paul shipwrecked?", *JTS* 24 (1973) 190.

Bovon, F., "Canonical and apocryphal Acts of Apostles", in *Journal of Early Christian Studies*, 11 (2003) 165-194.

Bruce, F.F., *The Book of the Acts*, Grand Rapids (MI) 1981.

Buhagiar, M., "St. Paul's shipwreck and early christianity in Malta", in *The Catholic Historical Review* 93 (2007) 1-16.

Burridge, W., *Seeking the Site of St. Paul's Shipwreck*, Valletta 1952.

Clabeaux, J., "The story of the maltese viper and Luke's apology for Paul", in *CBQ* 67 (2005) 604-610.

Colacrai, A., "Malta 'conquistata' da Paolo", in *Paulus. International magazine on Saint Paul*, 1/2 (August 2008) 38-39.

Cornuke, R., *The Lost Shipwreck of Paul*, Bend (OR) 2003.

De Lorenzi, L., "Chilometro dopo chilometro…", in *Paulus. International magazine on Saint Paul*, 1/2 (August 2008) 33.

Fitzgerald, M., "The Ship of Saint Paul. Comparative Archaeology", *Biblical Archaeologist* 53/1 (1990) 31-39.

Freller, T., "The Pauline cult in Malta and the movement of the Counter-reformation: the Development of its international reputation", in *The Catholic Historical Review*, 85, 1.

Gambin, T., *The maritime landscapes of Malta from the Roman period to the Middle ages*, Bristol 2005.

Gasque, W.W., "Malta" in *Anchor Bible Dictionary*, IV, New York 1992.

Gilchrist, J.M., "The Historicity of Paul's Shipwreck", *JSNT* 61 (1996) 29-51.

Hadjifoti, L.I., *Saint Paul. His Life and Work*, Athens 2004.

Hemer, C.J., "Euraquilo and Melita", in *JTS.NS* 26 (1975) 100-111.

Hirschfeld, N., "The ship of St. Paul. Historical background", in *Biblical Archaeologist* 53/1 (1990) 25-30.

Reynier, C., Tempêtes: Quatre récits bibliques: L'homme, la nature,la mort, Lire la Bible 167, Paris 2011.

Ricca, P., "Cristiani e pagani sulla stessa barca", in *Paulus. International magazine on Saint Paul*, 1/2 (August 2008) 34.

Robbins, V.K., "By land and by sea: the we-passages and ancient sea voyages", in *Perspectives on Luke-Acts*, Danville (VA) 1978.

Saydon, P.P., "The Site of St. Paul's shipwreck", *Melita Theologica* XIV, 58-61.

Sciberras, L., *Pawlu, Appostlu tal-Ġnus u Missier il-Maltin*, Lumen Christi Publications, Għawdex 2008.

Wansbrough, H., "Did Paul ever go to Rome?", in *Scripture Bulletin* 41 (2011).

Warnecke, H. – Schirrmacher, T., *War Paulus wirklick auf Malta?*, Stuttgart 1992.

Vella, A.P., *Storja ta' Malta*, I, Valletta 1974.

Vella, H.C.R., "Quintinus (1536) and St Pauls' Shipwreck in Malta", in *Melita Historica* 8 (1980) 61-64.